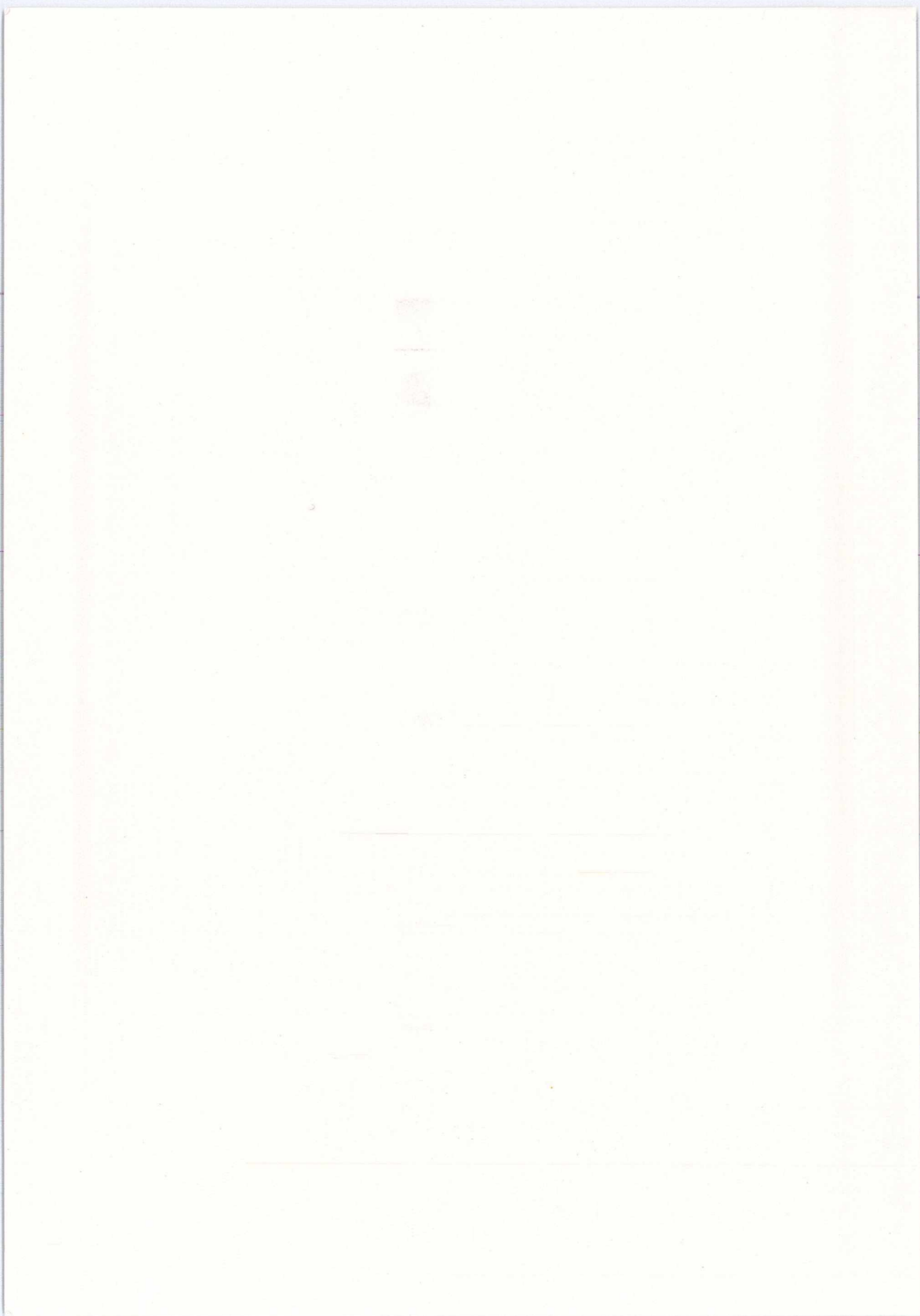

ALKOHOLITUTKIMUS-
SÄÄTIÖ

1991

VUOSIKERTOMUS

ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖ

VUOSIKERTOMUS 1991

ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖ

Hallitus 1992–1994:

Puheenjohtaja	Ilkka Suominen, eduskunnan puhemies
Varapuheenjohtaja	Leo Hirvonen, professori
Jäsenet	Jarkko Eskola, osastopäällikkö
	Klaus Helkama, professori
	Mikko Immonen, johtaja
	Kalervo Kiianmaa, dosentti
	Kari Lagerspetz, professori
	Kari Poikolainen, dosentti
	Veronica Stolte-Heiskanen, professori

Työvaliokunta 1992–1994:

Puheenjohtaja	Leo Hirvonen, professori
	Klaus Helkama, professori
	Kari Lagerspetz, professori
	Kari Poikolainen, dosentti
Asiantuntijat	Salme Ahlström, dosentti
	Kalervo Kiianmaa, dosentti

Rahavarainhoitaja: Veikko Kasurinen, johtaja

Sihteeri ja tutkimusjohtaja:

Klaus Mäkelä, dosentti

YLEISKATSAUS

Yhteiskunnallisessa alkoholitutkimuksessa säätiö on korostanut historiallista ja vertailevaa näkökulmaa. Kertomusvuoden aikana, joka oli säätiön 41. toimintavuosi, säätiön sarjassa ilmestynyt Juha Partasen Sociability and intoxication käsittelee alkoholinkäytön kytkentöjä kenialaiseen ja afrikkalaiseen kulttuuriin ja talouteen ja pohtii samalla sitä, miten perustavanlaatuisesti erilainen on päihtymyksen asema perinteisessä afrikkalaisessa ja modernissa länsimaisessa yhteiskunnassa. Kertomusvuonna julkaistiin myös Esa Österbergin ja Sirkka-Liisa Säilän toimittama kokooma Alkon lakkojen vaikutuksia analysoivia tutkimuksia. Alkoholilakot tarjoavat otollisen luonnollisen koetilanteen tutkia sitä, miten alkoholin saatavuus vaikuttaa eri kuluttajaryhmiin ja erityyppisiin alkoholihaittoihin.

Alkoholia ja terveys- ja sosiaalipolitiikkaa koskeva projekti (Alcohol and Public Policy Project) on jatkoa säätiön vuonna 1975 julkaisemalle monografialle Alkoholi - kansanterveydellinen näkökulma. Säätiön ohjelmaan on samoin sisällytetty vuoden 1992 juomatapatutkimus, joka on jatkoa vuosina 1968, 1976 ja 1984 kerätyille haastattelututkimuksille. Nämä keskenään vertailukelpoiset koko väestöä edustavat aineistot tarjoavat kansainvälisesti ainutlaatuisen mahdollisuuden kuvata juomatapojen historiallisia muutoksia.

Muista kertomusvuoden aikana käynnistetyistä hankkeista Anja Koski-Jänneksen edustaa säätiön kognitiivista käyttäytymisterapian tutkimuksen perinnettä. Tärkeätä on se, että siinä arvioidaan kokeellisesti uutta katkaisuhoidtoa ennestään toimivassa avohoitoyksikössä.

Tiina Arppen projekti jatkaa kulttuurisen alkoholitutkimuksen perinnettä. Arppe selvittää alkoholinkäytön symbolista paikkaa Ranskan eksistentiaalisten keskuudessa toisen maailmansodan jälkeisessä yhteiskunnassa.

Maria Nurmen projekti edustaa uusia kysymyksenasetteluja alkoholinkäytön neurokemiallisessa tutkimuksessa. Uutta on se, että projekti selvittää alkoholinkäytön lopettamisen tai jatkamisen mekanismeja.

HALLINTO

Hallituksen kokoonpano oli kertomusvuonna, joka oli kolmivuotiskauden 1989–1991 viimeinen, seuraava: sosiaali- ja terveysministeriön nimittämät jäsenet: professori *Leo Hirvonen*, professori *Tapani Purola* ja osastopäällikkö *Usko Puustinen*; opetusministeriön nimittämät jäsenet: dosentti *Kari Poikolainen* ja professori *Johan von Wright*; Alkon hallintoneuvoston nimittämät jäsenet: johtaja *Mikko Immonen*, ministeri *Ilkka Kanerva* (6.6.1991 asti), dosentti *Kalervo Kiiänmaa*, professori *Kari Lagerspetz* ja eduskunnan puhemies *Ilkka Suominen* (6.6.1991 alkaen). Hallituksen puheenjohtajana on ollut *Kanerva* 6.6.1991 asti ja *Suominen* 6.6.1991 alkaen sekä varapuheenjohtajana *Hirvonen*.

Työvaliokuntaan ovat kuuluneet hallituksen jäsenet *Hirvonen*, *Lagerspetz*, *Poikolainen* ja *von Wright*. Puheenjohtajana on ollut *Hirvonen*. Asiantuntijoina olivat dosentti *Salme Ahlström* (1.5.1991 alkaen), dosentti *Kalervo Kiiänmaa* ja dosentti *Jussi Simpura* (30.4.1991 asti); rahavarainhoitajana toimi johtaja *Veikko Kasurinen* ja tutkimusjohtaja-sihteerinä *Klaus Mäkelä*. Tilintarkastajat olivat pääjohtaja *Esko Niskanen* (varalla KTM *Yrjö Tuokko*) ja apulaisosastopäällikkö *Pekka Pitsinki* (varalla dosentti *Raimo Ikonen*).

Hallitus kokoontui kaksi kertaa ja työvaliokunta kuusi kertaa.

Säätiön työvaliokunta on asettanut tukiryhmiä joidenkin laajojen projektien tukemiseksi.

Addiktiot ja itsesäätely -tutkimuksen tukiryhmä ei kokoontunut vuoden aikana. Tukiryhmän kokoonpano: ylilääkäri *Paavo Koistinen*, VTL *Anja Koski-Jännes* (projektin tutkija), dosentti *Klaus Mäkelä* (puheenjohtaja), ylitarkastaja *Yrjö Nuorvala*, professori *Mikko Salaspuro* ja professori *Johan von Wright*.

Alkoholi televisiossa -tutkimuksen tukiryhmä ei kokoontunut vuonna 1991. Tukiryhmän kokoonpano: tohtori *Katarina Eskola*, VTK *Marjatta Montonen* (projektin tutkija), VTL (väit.) *Juha Partanen* (puheenjohtaja) ja professori *Osmo A. Wiio*.

Asunnottomien alkoholistien elämän määritykset ja sosiaalivaltiolliset palvelut –tutkimuksen tukiryhmä kokoontui vuoden aikana kerran. Tukiryhmän kokoonpano: VTK *Jouni Kylmälä* (projektin tutkija), VTT *Lasse Murto*, dosentti *Pekka Sulkunen* (puheenjohtaja) ja sosionomi *Antti Särkelä*.

Sosiaaliterapian sisältö ja ideologiset yhteydet –tutkimuksen tukiryhmä kokoontui kertomusvuonna kerran. Tukiryhmän kokoonpano: professori *Antti Eskola*, professori *Klaus Helkama* (puheenjohtaja), VTK *Jaana Jaatinen* (projektin tutkija) ja VTL *Anja Koski-Jännes*.

TUTKIMUSTOIMINTA

Tutkimussopimukset ja yhteistyöhankkeet

Säätiön ohjelmaan sisältyvät tutkimukset ovat kehittyneet seuraavasti:

- 105 *Huumausaineiden käyttö Suomessa 1970- ja 1980-luvuilla*. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää huumausaineiden käytön ja sen herättämien yhteiskunnallisten reaktioiden kehitystä. Tuloksia on esitetty lisensoitettututkielmassa ja artikkeleissa. Vuoden 1991 aikana valmistui väitöskirjan käsikirjoitus viimeistelyvaiheeseen. Projekti on viety päätökseen. Tutkija: *Pekka Hakkarainen*, Turun yliopiston politiikan ja sosiologian laitos.
- 109 *International Youth Project (IYP)*. Projektiin osallistuu 27 maata. Alkoholitutkimussäätiö ja Maailman terveysjärjestön Euroopan alue-toimisto ovat solmineet projektia koskevan sopimuksen. Projektin tavoitteena on selvittää nuorten alkoholin käytön laajuutta ja luonnetta sekä erityisesti sen yhteiskunnallisia kytkeitä erityyppisissä yhteiskunnissa. Yhteyksiä on otettu maihin, joissa on tiedetty olevan käytettävissä valmiita aineistoja ja aiheesta kiinnostuneita tutkijoita. Tavoitteena oli saada projektiin mukaan sekä kehittyneiden teollisuusmaiden ja kehitysmaiden edustajia että eri maanosien ja kulttuurien edustajia, jotta vertailuasetelmaa voitaisiin käyttää mahdollisimman tehokkaasti hyväksi. Kertomusvuoden aikana viimeisteltiin kansallisia raportteja ja valmisteltiin kansainvälistä vertailua. Projektin koordinoija: *Salme Ahlström*, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.

- 113 *Alkoholistiäitien lasten kasvu ja kehitys.* Tutkimusvuoden aikana julkaistuissa artikkeleissa on selvitetty, mikä vaikutus alkoholin käytön lopettamisella raskauden eri vaiheissa on lapsen psykomotoriseen ja somaattiseen kehitykseen. Projekti on säätiön rahoittamilta osin saatettu loppuun. Tutkijat: *Marja-Liisa Granström, Ilona Autti-Rämö, Leena Hilakivi-Clarke ja Marit Korkman,* Lastenlinnan sairaala.
- 118 *Päihdepalvelututkimus.* Kolmella Etelä-Suomen kaupunkipaikkakunnalla tutkitaan sitä, miten päihdetapauksia kohdellaan eri huolto-, hoito- ja kontrollijärjestelmissä ja mikä on eri toimintajärjestelmien välinen työnjako. Tutkimuksessa selvitetään myös päihdetapusten aiheuttama kokonaisrasitus toimintajärjestelmille. Tutkimukseen sisältyy myös historiallinen näkökulma, ja tarkoituksena on kuvata päihdeongelmien luonnetta koskevien käsitysten muutosta ja sen heijastumista toimintajärjestelmiin sodanjälkeisenä aikana. Vuonna 1992 valmistuu tutkimuksen viimeinen raportti. Vastaava tutkija: *Jussi Simpura,* Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos; tutkimusryhmään ovat kuuluneet *Marja Holmila ja Sirkka-Liisa Säilä,* Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.
- 119 *Asetaldehydi ja proteiinimodifikaatio.* Alkoholisteilla todettiin juomiskauden lopussa poikkeava very low density lipoproteiinin (VLDL) koostumus ja alentunut low density lipoproteiinin (LDL) taso. Nämä muutokset alkoivat palautua alkoholinkäytön keskeydyttyä. VLDL:n in vitro -käsittely asetaldehydillä vähensi VLDL:n muuttumista LDL:ksi kanissa. Asetaldehydi sitoutui in vitro LDL:n lysiiniryhmiin ja vähensi LDL:n reseptoriin sitoutumista. Alkoholistien seerumin Lp(a)-taso alkoi nousta heti ensimmäisinä katkaisupäivinä. Lp(a):n muutos voi vaikuttaa sekä aterogeneesiin että hyytymisjärjestelmään alkoholinkäytön yhteydessä. Yhteenvetona, monet lipoproteiinimuutokset voivat vaikuttaa alkoholin käyttäjillä todettuun hidastuneeseen aterogeneesiin, ja lipoproteiinien asetaldehydimodifikaatiolla saattaa olla tässä osuutensa. Projektin tuloksia on raportoitu kolmessa kansainvälisessä julkaisussa ja yksi käsikirjoitus on lähetetty julkaistavaksi. Tutkimus on saatettu loppuun, ja siihen perustuva väitöskirja on esitarkastuksessa. Tutkijat: *Kari Kervinen ja Antero Kesäniemi,* Oulun yliopisto, sisätautien klinikka.

- 120 *Addiktiot ja itsesääätely*. Projektin tavoitteena on selvittää, missä määrin juomisen itsesääätelyä voidaan kehittää kognitiivis-behavioraalisiin menetelmiin eriasteisesti alkoholisoituneissa populaatioissa. Kuluneen vuoden aikana on kirjoitettu väitöskirjakäsikirjoitus Järvenpään sosiaalisairaalassa tehdystä hoitokokeilusta. Projektiin liittyviä kotimaisia esitelmiä oli kuusi. Lisäksi pidettiin neljä yhdestä useampaan päivään kestävästä kurssista päihde- ja terveydenhuollon työntekijöille. Tutkimus on saatettu päätökseen. Tutkija: *Anja Koski-Jännes*, Alkoholitutkimussäätiö.
- 121 *Pohjoismaiden ravintoloiden sosiaalhistoria – ravintoloiden ja ravintolaelinkeinojen kehitys ja yhteiskunnallinen merkitys eri Pohjoismaissa 1880-luvulta 1980-luvulle*. Alunperin suunnitellut yhteispohjoismaisen rahoituksen jäätyä toteutumatta projektissa on keskitytty yksinomaan Suomen ja Islannin viime vuosikymmenten kehityksen vertailuun. Tutkimusprojekti on päättynyt. Tutkija: *Ilpo Koskikallio*, Alkoholitutkimussäätiö.
- 122 *Alkoholi ja dolikolit*. Projekti on säätiön rahoittamilta osin viety loppuun. Tutkimus jatkuu tietyiltä osiltaan muun rahoituksen avulla. Tutkijat: *Mikko Salaspuro ja Risto Roine*, Helsingin yliopistollinen keskussairaala, Alkoholisairauksien tutkimus- ja hoitoyksikkö.
- 125 *Alkoholin kulttuuriset merkitykset suomalaisen kansanperinteen mukaan*. Tutkimuksen loppuraportin käsikirjoitus sisältää kuvaukset agraarisesta alkoholikulttuurista kotipolton kautena ja niukan kulutuksen kautena. Aiheesta on pidetty vuoden 1991 aikana yksi esitelmä kotimaassa. Tutkimus on saatettu päätökseen. Tutkija: *Satu Apo*, Turun yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitos.
- 126 *Alkoholi televisiossa – tutkimus vastaanotosta*. Aiheena on tv-ohjelmien alkoholisisällön vastaanotto, jota on tarkasteltu yhdessä laajassa tutkimuksessa ja kahdessa suppeammassa tapaustutkimuksessa. Laajassa tutkimuksessa vertaillaan kuuden erilaisen dramatisoidun tv-ohjelman ja niiden alkoholisisällön vastaanottoa saman vastaanottajaryhmän (ammattiyhdistysaktiivien) parissa. Empiirinen aineisto koostuu vastaanottajien kirjoittamista teksteistä, ryhmäkeskusteluista ja henkilökohtaisista haastatteluista. Tulokset on raportoitu toukokuussa 1991 valmistuneessa lisensiaatintutkimuksessa. Toisen tapaustutkimuksen aiheena on erään alkoholivalistusvideon vastaanotto. Aineisto koostuu tekijöiden haastatteluista sekä vas-

taanottajien (ay-aktiivien) kirjoittamista teksteistä ja ryhmäkeskusteluista. Tulokset on raportoitu vuonna 1990 ilmestyneessä artikkelissa. Toisessa tapaustutkimuksessa tarkastellaan informanttihaastattelujen pohjalta sitä, miten tv-ohjelmista keskustellaan eräällä työpäivällä. Tästä tapaustutkimuksesta on vuonna 1991 pidetty yksi esitelmä kansainvälisessä kotimaisessa seminaarissa ja yksi ulkomaisessa konferenssissa. Tulokset raportoidaan vuonna 1992 ilmestyvässä artikkelissa. Projekti on näin saatu päätökseen. Tutkija: *Marjatta Montonen*, Alkoholitutkimussäätiö.

- 128 *Päihdehuollon työntekijöiden ja asiakkaiden kommunikaatiotilanteet.* Tutkimuksessa tarkastellaan päihdehuollon työntekijän ja asiakkaan vuorovaikutusta keskusteluanalyysin keinoin. Vuoden 1991 aikana on jatkettu videoitujen toimeentulotukikeskustelujen ja A-klinikan terapiakeskustelujen analyyssejä. Niissä on keskitytty kysymyksen ja vastauksen suhteeseen, pehmennykseen ja varaukseen viittaaviin piirteisiin, persoonaa korostavien ja persoonaa häivyttävien ilmausten tehtäviin, topiikkiin kulkuun ja palautteisiin. Niin ikään on koko aineiston avulla hahmoteltu kuvaa analysoitavana olevien asiakaskeskustelujen skeemasta. Tutkimusraportin laatiminen jatkuu vuoden 1992 aikana. Aiheesta on pidetty kotimaassa viisi esitelmää. Tutkija: *Pirkko Nuolijärvi*, Helsingin kauppakorkeakoulun kielten laitos, Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 130 *Kansainvälinen AA-projekti (International Collaborative Study of Alcoholics Anonymous, ICSAA).* Projektiin osallistuu kahdeksan maata (Islanti, Itävalta, Meksiko, Puola, Ruotsi, Suomi, Sveitsi, Yhdysvallat). Alkoholitutkimussäätiö ja Maailman terveysjärjestön Euroopan aluetoimisto ovat solmineet projektia koskevan sopimuksen. Klaus Mäkelä toimii projektin johtajana. Projektin tavoitteena on 1. tarjota vertaileva analyysi AA:sta kansainvälisenä sosiaalisena liikkeenä; 2. päästä ymmärtämään miten AA:n ohjelma saa kaikupohjaa eri kulttuureissa; 3. tutkia miten AA:n toimintamuodot sovitetaan erilaisiin kulttuurisiin ja oikeudellisiin ympäristöihin. Kansalliset projektit jakautuvat kolmeen osaan: 1. tilastollinen ja historiallinen kuvaus AA-liikkeestä kussakin maassa; 2. kyselytutkimus AA-ryhmien toiminnasta, AA-palavereista ja mahdollisesti myös yksittäisistä jäsenistä; 3. eri maissa kerättyjen AA-elämäntarinoiden vertaileva analyysi.

Projektin kolmas työkokous pidettiin tammi-helmikuussa Kaliforniassa. Kokouksessa käsiteltiin lukuisia työpapereita ja kansainvälisen loppuraportin ensimmäinen luonnos. Joukko projektin tutkijoita kokoontui lisäksi kesäkuussa Sigtunassa keskustelemaan uusista työpapereista. Projektin seuraava työkokous pidetään Meksikossa syyskuussa 1992. Tutkijat: *Klaus Mäkelä ja Ilkka Arminen*, Alkoholitutkimussäätiö, *Pia Rosenqvist*, Pohjoismainen päihdetutkimuslautakunta ja *Kerstin Stenius*, Nordisk Alkoholtidskrift.

- 132 *AA-stooreista AA-liikkeeseen kognitiivisen rakenteen kantajana.* Tutkimus on analyysi- ja raportointivaiheessa. Vuoden 1992 aikana on tarkoitus saattaa 35-50 -vuotiaiden nimettömien alkoholistien jäseniltä kerättyjen (N 37) AA-elämäntarinoiden analyysi päätökseen. Aineistosta etsitään AA:n jäsenille strukturoitunutta kognitiivista skeemaa ja tarkastellaan sen saamia muotoja alkoholistien eri osaryhmissä (sukupuoli, sosiaaliset ryhmät, raittiuden kesto). Rinnakkaiset tutkimushankkeet ovat käynnissä Puolassa, Sveitsissä ja Yhdysvalloissa. Kansainvälistä yhteistyötä varten on laadittu aineiston keruun ja analyysin suuntaviivat. Projektista pidettiin kertomusvuonna kaksi esitelmää kotimaassa. Tutkija: *Ilkka Arminen*, Alkoholitutkimussäätiö.
- 133 *Äidin alkoholismin vaikutus sikiön hapetukseen, kasvun säätelyyn ja endokrinologiaan.* Tutkimuksesta on valmistunut käsikirjoitukset alkoholinkäytön vaikutuksesta raskaana olevan naisen virtsan doli-kolieritykseen sekä tutkimus raskaudenaikaisen alkoholinkäytön vaikutuksesta hemoglobiinin asetyloitumiseen naisen veressä. Tutkimuksesta on pidetty kotimaassa kymmenkunta esitelmää. Tutkimus on päättynyt. Tutkijat: *Erja Halmesmäki ja Olavi Ylikorkala*, Helsingin yliopistollinen keskussairaala, Naistenklinikka.
- 134 *Asunnottomien alkoholistien elämän määritykset ja sosiaalivaltioliset palvelut.* Etnograafiseen, pääasiassa osallistuvalla havainnoinnilla ja haastatteluilla kerättyyn aineistoon perustuva tutkimus tarkastelee Helsingin asunnottomien alkoholistien elämän määrityksiä. Peruskysymys on, millaista sosiaalista järjestystä löytyy tutkittavien maailmasta. Huhtikuussa 1991 valmistui projektista sosiologian lisensiaattityö. Tutkimuksesta on pidetty neljä esitelmää ja yksi luento kotimaassa. Tutkija: *Jouni Kylmälä*, Alkoholitutkimussäätiö.

- 135 *Juomatavat ja huumausaineiden käyttö Dar es Salaamin alueella Tansaniassa.* Tutkimus perinteisen alkoholin valmistuksesta, juomatavoista ja huumausaineiden käytöstä Dar es Salaamin alueella Tansaniassa perustuu sekä kvalitatiivisiin että kvantitatiivisiin menetelmin kerättyyn ja käsiteltyyn tutkimusaineistoon. Tutkimusaineisto koostuu 1.333 henkeä käsittäneestä surveysta, 70:stä perinteisen alkoholin valmistajan ym. syvähaastattelusta sekä osallistuvasta havainnoinnista. Tutkimuksesta valmistui vuonna 1990 perinteisen alkoholin kaupallista valmistusta käsittelevä lisensiaattityö. Tutkimus on säätiön rahoittamilta osin saatettu loppuun. Tutkija: *Johanna Maula*, Alkoholitutkimussäätiö.
- 136 *Etyloituneet proteiinit ja alkoholismi.* Tämän tutkimusprojektin tärkeimpinä tavoitteina on: 1. kehittää ja testata menetelmiä alkoholin liikkäytön toteamiseksi perustuen asetaldehydini, alkoholin ensimmäisen aineenvaihduntatuotteen, ja elimistön valkuaisien väliisiin sitoutumisreaktioihin ja vasta-aineisiin tällaisille sidoskohdille; 2. tutkia asetaldehydini sitoutumista erilaisiin elimistön proteiineihin ja sen vaikutusta kyseessä olevien proteiinien aineenvaihduntaan ja toimintaan, sekä näiden reaktioiden merkitystä alkoholisairauksien patogeneesissa.
- Alkoholistien verenkierrosta voidaan tavata immunoglobuliineja, jotka tunnistavat asetaldehydi-proteiini-adduktien kanssa riippumatta siitä, mitä proteiinia käytetään kantajaproteiinina.
- Tässä työssä kehitetyillä immunologisilla menetelmillä kohonneita asetaldehydi-hemoglobiini-adduktipitoisuuksia on pystytty mittaamaan punasoluista alkoholin käyttäjillä. Asetaldehydi-adduktipitoisuuksien tiedetään kohoavan jo akuutin alkoholialtistuksen jälkeen ja jäävän koholle vielä, kun veren alkoholi on palanut pois.
- Tutkimuksessa on kehitetty myös menetelmä, missä adduktivastaineilla voidaan immunohistokemiallisesti värjätä maksaa ja todeta adduktimuodostus alkoholin käytön seurauksena. Adduktit voidaan osoittaa perivenulaarisesti eli maksan keskuslaskimon ympärillä myös potilailta, joilla ei valomikroskooppisesti ole vielä muita alkoholivauriolle spesifisiä muutoksia. Perivenulaarisen alueen on tiedetty olevan myös alkoholin indusoiman fibroosin ensisijainen kohde. Asetaldehydillä on ilmeisesti varsin spesifinen osuus myös maksafibroosin synnyssä. Alkoholin kulutus stimuloi kollageenin aineenvaihduntaa maksassa. Asetaldehydi kykenee muun muassa stimuloimaan kollageenin synteesiä ja transkriptiota. Projektista

pidettiin vuoden aikana kotimaassa kolme esitelmää. Tutkija: *Onni Niemelä*, Oulun yliopiston kliinisen kemian laitos.

137 *Alkoholin vaikutus ihmisen kuuloaivokuoren toimintaan.* Julkaisimme 1991 artikkelin siitä, miten valikoiva tarkkaavaisuus vaikuttaa kuuloaivokuoren toimintaan. Totesimme sen vaikuttavan kahteen eri alueeseen, joilla syntyvät herätevasteet modifioituivat. Katsoimme tulosten osoittavan, että tarkkaavaisuus vaikuttaa suotimen tavoin: tarkkailtavan ärsykemateriaalin prosessoimista tehostetaan ja ei-tarkkailtavan vähennetään. Valmistelimme käsikirjoituksen lyhytkestoisen sensorisen muistin kestosta. Tulokset osoittivat tämän muistityypin kestoksi noin yhdeksän sekuntia, mikä on pitempi aika kuin aikaisemmin on osoitettu. Laadimme myös käsikirjoituksen tutkimuksesta, jossa koehenkilöille esitettiin joko usein (1000 Hz) ja harvoin (1100 Hz) toistuvia ääneksiä tai vastaavasti esitettyjä syntetisoituja foneemeja (/ba/ tai /ga/). Harvaan esitetyt ärsykkeet synnyttivät magneettisen 'poikkeavuusvasteen'. Koehenkilöt joivat kontrollimitoituksen jälkeen jälkeen pienen alkoholimäärän (max 0.5 %). Alkoholi ei vaikuttanut merkitsevästi ääneksien eikä foneemien synnyttämien poikkeavuusvasteiden voimakkuuteen. Pienet alkoholimäärät eivät vaikuta havaittavasti kuuloaivokuoren toimintaan. Projektin tuloksia esiteltiin yhdessä kotimaassa pidetyssä esitelmässä. Tutkijat: *Mikko Sams, Riitta Hari ja Josi Rif*, Teknillinen korkeakoulu, Kylmälaboratorio.

138 *GABA-A -reseptorit alkoholihumalan eläinmallissa.* Tutkimuksessa on vertailtu Alkon tutkimuslaboratoriossa jalostettujen, alkoholiherkkyydeltään eroavien AT- ja ANT-rottakantojen GABA-A -reseptoreita. Rottakantojen välillä on löydetty eroja GABA-A -reseptoreista ainoastaan pikkuaivojen jyväsolutkerroksessa sijaitsevista, aikaisemmin tuntemattomasta reseptorialatyypistä. Alkoholiherkillä rotilla nämä reseptorit sitovat voimakkaammin bentsodiatsepiineja, rauhoittavia lääkkeitä, joiden vaikutuksille ne ovat myös AT-rottia herkempiä. GABA lisää bentsodiatsepiinien sitoutumista näihin reseptoreihin ainoastaan ANT-rotilla. Nämä reseptorierot saattavat ainakin osittain selittää rottakantojen herkkyyseron bentsodiatsepiineille. Tämän reseptorialatyypin ominaisuuksia on tutkittu tutkimuksen loppuosassa. Se sitoo imidatsobentsodiatsepiineja, mutta ei klassisia bentsodiatsepiineja. β -karboliinit sitoutuvat siihen huomattavasti heikommin kuin muiden GABA-A -reseptorien sitoutumisaikoihin. Useimmat kinoliinijohdannaiset, jotka sitoutuvat

klassisiin bentsodiatsepiinien sitoutumispaikkoihin, eivät sitoudu tähän reseptorialatyypin. Tämän pikkuaivojen jyväsoluille spesifisen reseptorialatyypin erilaiset ligandien sitoutumisominaisuudet johtuvat ilmeisesti siitä, että sen bentsodiatsepiinien sitoutumiskohdasta puuttuu histidiinitähde, joka on välttämätön bentsodiatsepiini agonistien sitoutumiselle. Aiheesta on pidetty kotimaassa kolme esitelmää vuoden 1991 aikana. Tutkimusprojekti on saatu päätökseen. Tutkija: *Mikko Uusi-Oukari*, Tampereen yliopiston biolääketieteen laitos.

- 139 *Hemoglobiinin asetaldehydiadduktiit: karakterisointi ja käyttö alkoholi- ja kudosaivuriomarkkereina.* Projektissa on tutkittu hemoglobiinin asetaldehydiaddukteja ja alkoholin suurkulutusta. Hemoglobiinin asetaldehydiadduktin ($\text{HbA}_{1\text{ach}}$) nestekromatografinen määrittäminen on kehitetty. Sen käyttökelpoisuutta alkoholinkulutukseltaan erilaisissa aineistoissa on selvitetty. $\text{HbA}_{1\text{ach}}$:ta on karakterisoitu vertaamalla sitä strukturoituun kyselytestiin, perinteisiin alkoholin käytön osoittimiin, sekä immunologisesti määritettävään hemoglobiinin asetaldehydiadduktiin. Alkoholisteilla perinteiset markerit toimivat yhtä hyvin tai paremmin kuin uusi osoitin. Sen sijaan se vaikuttaa tehokkaalta nimenomaan alkoholin suurkulutuksen aikaisessa vaiheessa, etenkin yhdistettynä vanhoihin osoittimiin, joiden kanssa se ei korreloi. Projektin yhteydessä kootusta potilasaineistosta on selvitetty lisäksi alkoholin käytön vaikutusta rasva-, verenpaine- ja hematologisiin arvoihin. Projektin tuloksena on syntynyt 11 alkuperäisjulkaisua, 4 kansainvälistä esitelmää sekä 10 kotimaista esitelmää. Projekti on näin päättynyt. Tutkijat: *Pekka Sillanaukee, Kaija Seppä ja Timo Koivula*, Tampereen yliopistollinen keskussairaala, kliinisen kemian yksikkö ja Tampereen yliopiston kansanterveystieteen laitos.
- 140 *Sosiaaliterapian sisältö ja ideologiset yhteydet.* Keväällä 1991 alkanut A-klinikoiden sosiaaliterapian sosiaalipsykologinen tutkimus käsittelee sitä, miten hoitoideologiat, ydinperiaatteet ja tavoitteet konkretisoituvat jokapäiväisessä hoitotyössä. Aineistona ovat A-klinikoilla äänitetyt terapiakeskustelut ja haastattelut. Näitä analysoidessa halutaan saada selville, mitä hoitokeskusteluissa tapahtuu, mikä ydinperiaatteiden merkityssisältö konkreettisessa työssä on. Tutkija: *Jaana Jaatinen*, Alkoholitutkimussäätiö.

- 141 *Moninkertaiset rikoksenuusijat*. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla suomalaisten rikoksenuusijoiden elämänuraa ja sen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä. Oletuksena on muun muassa, että päihteyden käytöllä ja sen kotrollilla on oma vaikutuksensa uran kehittymiseen. Rikosuran kehitystä koskevan havaintoaineiston muodostavat mm. helsinkiläisiä rikoksia koskeva tilastollinen aineisto, vanhojen rikoksenuusijoiden elämäntarinat sekä erilaisten laitosten toiminnalliset kuvaukset. Viimemainitut perustuvat sekä rikoksenuusijoiden haastatteluihin että viranomaisten haastatteluihin ja toiminnan havainnointiin. Tavoitteena on, että tällaisen monipuolisen aineiston avulla saataisiin kokonaiskäsitys rikoksenuusijan uran sekä subjektiivisista että institutionaalisista esiintymisehdoista. Kerätty empiriinen aineisto on tarkoitus analysoida ja raportoida Alkoholitutkimussäätiön rahoituksen turvin, joka alkaa 1.1.1992. Tutkija: *Juha Kärräinen*, Alkoholitutkimussäätiö.
- 142 *Alkoholi ja terveys- ja sosiaalipolitiikka (Alcohol and Public Policy Project)* –projekti on jatkoa säätiön vuonna 1975 julkaisemalle monografialle *Alkoholi – kansanterveydellinen näkökulma*. Projektin tavoitteena on tuottaa ajantasainen kansainvälinen yhteenveto alkoholin terveydellisiä ja sosiaalisia vaikutuksia ja alkoholipoliittisia toimintavaihtoehtoja koskevista tutkimustuloksista. Projekti perustuu WHO:n Euroopan aluetoimiston ja National Addiction Centren (Lontoo) väliseen sopimukseen. Projektia johtaa *Griffith Edwards*, ja johtoryhmään kuuluvat lisäksi *Cees Goos*, *Klaus Mäkelä*, *Robin Room* ja *Ole-Jørgen Skog*. Johtoryhmä kokoontui syyskuussa Kööpenhaminassa muotoilemaan tutkimuksen kysymyksenasettelut ja työtävät ja sopimaan projektiin kutsuttavista tutkijoista. Projektin ensimmäinen työkokous pidetään Lontoossa toukokuussa 1992. Projektin muut suomalaiset osanottajat ovat *Jussi Simpura* ja *Esa Österberg*, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.
- 143 *Juomatapatutkimus 1992*. Vuonna 1992 tehtävä juomatapatutkimus on jatkoa Alkoholitutkimussäätiön juomatapatutkimusten sarjaan. Tutkimuksia on tehty kahdeksan vuoden välein alkaen vuodesta 1968. Juomatapatutkimuksessa haastatellaan lähes 4000 iältään 15–69 –vuotiasta suomalaista. Haastattelut tehdään syyskuussa 1992. Tutkimuksen valmistelut on aloitettu jo vuonna 1991, ja ensimmäisiä tuloksia odotetaan keväällä 1993. Vastaava tutkija: *Jussi Simpura*, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos; tutkimusryhmään kuuluvat

Raija Ahtola, Kari Haavisto, Heli Mustonen, Pirjo Paakkanen ja Eeva-Liisa Tuovinen, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.

- 144 *Kahden eri haastatteliijaorganisaation alkoholin kulutustutkimusten tulosten vertailua.* Tutkimuksessa verrataan Alkoholitutkimussäätiön vuoden 1992 juomatapatutkimuksessa saatavia keskeisiä tuloksia Tilastokeskuksen samaan aikaan keräämään noin 1000 haastattelua sisältävän vastaavan aineiston tuloksiin. Tutkimuksessa selvitetään eroavatko eri haastatteluorganisaatioiden tuottamat alkoholin käyttöä koskevat tulokset toisistaan. Tutkija: *Markku Heiskanen, Tilastokeskus.*
- 145 *Strukturoitua avokatkaisua koskeva hoitokokeilu.* Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, voidaanko avokatkaisua kehittämällä vähentää katkaisutarpeen uusiutumista ja alkoholihaittoja katkaisua seuranneen puolen vuoden aikana. Koehenkilöt rekrytoidaan Kettutien A-poliklinikalle avokatkaisuun hakeutuneista henkilöistä. Koehenkilöt arvotaan joko vertailuryhmään, joka saa tavallisen oireenmukaisen katkaisuhoidon, tai koeryhmään, joille annetaan lisäksi sekä kirjalliset että suulliset ohjeet siitä, miten liiallista juomista voidaan välttää ja miten siitä johtuvia terveysongelmia voidaan hoitaa. Seurantahaastattelut suoritetaan kuukauden ja puolen vuoden kuluttua. Tutkimusaineisto kootaan vuoden 1992 aikana. Tutkija: *Anja Koski-Jännes, Kettutien A-poliklinikka, Alkoholitutkimussäätiö.*
- 146 *Alkoholijuomisen säätely.* Projektissa tutkitaan alkoholikäyttäytymisen neurokemiallista taustaa Alkon kehittämässä AA (Alko Alcohol) ja ANA (Alko Non Alcohol) rottakannoissa. Tutkimuksen tarkoituksena on mikrodiälysitekniikan avulla selvittää hereillä olevilla vapaasti liikkuvilla rotilla alkoholin pääseminen aivoihin ajan funktiona erityisesti pienien alkoholiannoksien ja vapaaehtoisen alkoholijuomisen jälkeen sekä tutkia alkoholijuomiseen liittyvää monoamiinien vapautumista ja metaboliaa nucleus accumbensissa saman aikaskaalan puitteissa. Tarkoituksena on myös selvittää monoamiinien vapautumista alkoholikäyttäytymiseen liittyvässä alkoholikäyttäytymisessä, alkoholideprivaatiossa ja alkoholihimossa. Tutkija: *Maria Nurmi, Helsingin yliopiston eläintieteen laitos.*

147 *Ranskalaiset intellektuellit ja alkoholi*. Tutkimusprojektin tarkoitus on selvittää ranskalaisten intellektuellien runsasta alkoholinkäyttöä toisen maailmansodan aikaisessa ja jälkeisessä Pariisissa (löyhästi vuosien 1943 ja 1947 välisenä aikana). Kohderyhmänä on Jean–Paul Sartren lähipiiri, jonka jäsenet olivat pääsääntöisesti taiteellisen tai kirjallisen ammatin harjoittajia. Erityisesti pyritään kiinnittämään huomiota alkoholinkäytön symbolisiin merkityksiin, jotka tässä tapauksessa liittyvät yhtäältä juomisen sosiaaliseen kontekstiin (sodan aiheuttamat poikkeukselliset olosuhteet, eksistentiaalismin kohoaminen populaariksi aatesuuntaukseksi) sekä toisaalta intellektuellien pyrkimykseen korostaa omaa asemaansa muista poikkeavana edelläkävijäryhmänä (alkoholinkäyttö ja hillittömät elämäntavat porvarillisen yhteiskunnan kritiikin välineinä). Tutkija: *Tiina Arppe*, Alkoholitutkimussäätiö.

APURAHAT

Vuoden aikana maksettiin apurahoja seuraavasti: aikaisempiin päätöksiin perustuvat tutkimussopimusapurahat 800.558 markkaa, vuoden aikana myönnetyt ja maksetut tutkimussopimusapurahat 174.261 markkaa sekä vuoden aikana myönnetyt ja maksetut varsinaiset apurahat 1.057.239 markkaa. Valtaosa apurahoista myönnettiin syksyllä tapahtuneen haun perusteella. Tällöin käsiteltiin 80 hakemusta, ja apuraha myönnettiin 26 hakijalle. Hakemusten yhteissumma oli 4.691.939 markkaa.

Varsinaiset apurahat

Valtiot.lis. *Timo Alanko* 45.000 mk:
Päiväkirjamalli

Lääket.kand. *Ann–Charlotte Ekman*, dos. *Olli Vakkuri* ja apul.prof. *Juhani Leppäluoto* 39.100 mk:
Alkoholin neuroendokrinologiset vaikutukset

Lääket.tri *Juha Grönroos* 20.000 mk:
Alkoholi ja haimatulehdus

Lääket.tri *Jarmo Hietala* ja dos. *Erkka Syvälahti* 80.899 mk:
Dopamiinireseptorit ja alkoholi

Valtiot.kand. *Timo Jetsu* 82.000 mk:
Kansainvälisen huumausainepolitiikan perusteet ja toimivuus

Dos. *Jaakko Kaprio*, prof. *Markku Koskenvuo* ja lääket. tri *Kalle Romanov* 49.500 mk:
Suomalainen kaksoskohorttitutkimus

Yhteisk.kand. *Terhi Laine* 33.500 mk:
Ammatillinen sosialisatio ja alkoholin käyttö

Lääket.lis. *Markku Leskinen* ja lääket.kand. *Timo Lauri* 23.500 mk:
Alkoholin sydänvaikutukset hypotermiassa

Apul.prof. *Pekka Peura* 73.200 mk:
Fosfolipidien rasvahappokoostumus etanoli-altistuksessa eri tavoin reagoivilla rottakannoilla

Yhteisk.kand. *Matti Piispa* 21.500 mk:
Moraalis-poliittisten ongelmien luonne ja poliittinen sääntely. Tutkimus lehdistön kannanotoista

Valtiot.kand. *Pia Rosenqvist* 70.400 mk:
AA-rörelsen i ett könsperspektiv

Fil.lis. *Helena Saarikoski* 45.000 mk:
Kouluantropologinen tutkimus penkinpainajaisperinteestä

Lääket. ja kir.tri *Iiris Salonen* 25.000 mk:
Akuutin alkoholi-altistuksen vaikutus dopamiinireseptoreihin

Dos. *Markku Savolainen* ja lääket.lis. *Minna Hannuksela* 205.000 mk:
Alkoholin HDL-kolesterolia nostavan vaikutuksen mekanismi

Fil.kand. *Pekka Valtonen* 8.000 mk:
Latinalaisen Amerikan talonpoikien juomiskulttuuri

Dos. *Matti Välimäki* 77.640 mk:
Alkoholi ja ADH

Laudaturtyöt

Terv.huollon maist. *Maria Hallman* 5.000 mk:

Suomalaisten 11–16 -vuotiaiden koululaisten tupakointi ja alkoholin käyttö sekä raittiiden ja tosikäyttäjien elämäntyyli

Psyk.kand. *Bettina von der Pahlen* ja psyk.kand. *Björn Öst* 5.000 mk:

Alkohol och familjevåld. En multimodal studie av hustrumisshandel

Tutkimussopimusapurahat

Syksyn hakukierroksen perusteella päätettiin myöntää uusia tutkimussopimusapurahoja vuodeksi 1992 seuraavasti:

Valtiot.lis. *Tiina Arppe* 98.696 mk:

Ranskalaiset intellektuellit ja alkoholi

Valtiot.kand. *Markku Heiskanen* 30.000 mk:

Kahden eri haastattelijajärjestöorganisaation alkoholin kulutustutkimusten vertailua

Lääket.lis. *Pia Jaatinen*, lääket.yo *Mari Lahtinen*, lääket.kand. *Sirkka Lahtivirta*, prof. *Antti Hervonen* ja prof. *Pekka Saukko* 84.000 mk:

Alkoholi ja vanheneminen

Valtiot.lis. *Anja Koski-Jännes* 50.000 mk:

Strukturoitua avokatkaisua koskeva hoitokokeilu

Valtiot.kand. *Jouni Kylmälä* 37.790 mk:

Asunnottomien alkoholistien elämän määritykset ja sosiaalivaltiolliset palvelut

Dos. *Onni Niemelä* 175.000 mk:

Etyloituneet proteiinit ja alkoholismi

Opisk. *Maria Nurmi* 110.696 mk:

Alkoholijuomisen sääätely

MUU TOIMINTA

Muu toiminta kotimaassa

Salme Ahlström oli kertomusvuonna Alkon tietopalvelun ohjausryhmän Alkoholitutkimussäätiön nimeämänä jäsenenä ja Raittiuden ystävät ry:n kirjastotoimikunnan Alkoholitutkimussäätiön nimeämänä jäsenenä.

Kalervo Kiiänmaa oli Alkoholipolitiikka-lehden toimitusneuvoston jäsen.

Klaus Mäkelä oli alkoholi- ja huumeneuvoston jäsen, A-klinikkasäätiön valtuuskunnan jäsen, lääkintöhallituksen pysyvä asiantuntija alkoholitutkimuksen alalla, sosiaalihallituksen pysyvä asiantuntija alkoholipolitiikan alueella, Alkoholipolitiikan toimitusneuvoston jäsen, Työväen Taloudellisen Tutkimuslaitoksen tieteellisen neuvottelukunnan jäsen, tieteellisen kirjallisuuden käänköslautakunnan jäsen ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran työjäsen.

Kertomusvuoden aikana säätiön sopimustutkijat esittelivät tuloksiaan lukuisissa esitelmissä kotimaassa.

Kansainvälinen yhteistyö

WHO:n kanssa yhteistyö on jatkunut monella tasolla. *Salme Ahlström* ja *Klaus Mäkelä* kuuluvat jäseninä WHO:n asiantuntijaelimeen Expert Advisory Panel on Drug Dependence and Alcohol Problems.

Pohjoismaisen päihdetutkimuslautakunnan (NAD) uusiksi suomalaisiksi jäseniksi kaudelle 1991–1993 on nimitetty *Jarkko Eskola*, *Juha Partanen* ja *Elianne Riska*; varamiehet ovat *Ilkka Suojasalmi*, *Kari Poikolainen* ja *Leo Hirvonen*. Lautakunnan puheenjohtajana toimii *Hildigunnur Ólafsdóttir* Islannista. *Maaria Lindblad*, *Pia Rosenqvist* ja *Christoffer Tigerstedt* toimivat Helsingissä sijaitsevan sihteeristön tehtävissä.

Klaus Mäkelä toimi Kettil Bruun Society for Social and Epidemiological Research on Alcohol -järjestön puheenjohtajana ja *Esa Österberg* sihteerirahastonhoitajana.

Salme Ahlström toimi ICAA:n johtokunnan jäsenenä.

Kalervo Kiianmaa toimi ISBRA:n (International Society for Biomedical Research on Alcoholism) hallituksen jäsenenä ja Alcohol-lehden toimittuskunnan jäsenenä.

Alkoholitutkimussäätiön, Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen ja NAD:n aloitteesta järjestettiin 4. – 8. maaliskuuta Helsingissä kansainvälinen symposio "Alcohol, Family and Significant Others", joka oli osa Kettil Bruun Societyn ohjelmaa. Seminaarissa esitelmöivät *Salme Ahlström, Elina Haavio-Mannila, Marja Holmila, Margaretha Järvinen, Anja Koski-Jännes, Mikael Nyström, Pia Rosenqvist ja Kerstin Stenius*.

Klaus Mäkelä oli vierailevana tutkijana Prevention Research Centerissä Berkeleyssä, Kaliforniassa 11.12.1990 – 2.2.1991.

Muista esitelmistä ja kokouksista mainittakoon:

Colloquium at the Center on Alcoholism, Substance Abuse and Addictions –kollokvio pidettiin 15.1.1991 Albuquerqueassa Uudessa Meksikossa. *Klaus Mäkelä* piti siellä esitelmän.

Klaus Mäkelä piti esitelmän International Symposium on Drug Dependence –symposiossa, joka pidettiin Mexico Cityssä 22. – 25.1.1991.

Onni Niemelä piti 19.5.1991 esitelmän Addiction Research Foundationin seminaarissa Torontossa Kanadassa.

American Gastroenterological Association piti Digestive Disease Week –kokouksen New Orleansissa U.S.A.:ssa 19. – 22.5.1991. *Onni Niemelä* otti osaa kokoukseen ja piti siellä esitelmän.

ICAA järjesti 36th International Institute on the Prevention and Treatment of Alcoholism –kongressin 2. – 7.6.1991 Tukholmassa. Kokoukseen osallistuivat *Salme Ahlström, Tapio Kirsi, Timo Kortteinen, Juha Partanen ja Esa Österberg*.

7th Sardinian Conference on Neuroscience GABAergic Synaptic Transmission: Molecular, Pharmacological and Clinical Aspects –kokous pidettiin 4. – 7.6.1991 Cagliariassa Italiassa. *Mikko Uusi-Oukari* osallistui kokoukseen ja piti siellä esitelmän.

Research Society on Alcoholism, Annual Meeting pidettiin Floridassa U.S.A.:ssa 8. – 13.6.1991. *Timo Koivula, Onni Niemelä ja Pekka Sillanauke*e esittelivät siellä tutkimuksiaan.

Kettil Bruun Societyn vuosittainen kokous pidettiin Sigtunassa Ruotsissa 9. – 14.6.1991. *Salme Ahlström, Marja Holmila, Heli Mustonen, Klaus Mäkelä, Jussi Simpura, Pekka Sulkunen ja Esa Österberg* esittelivät siellä tutkimuksiaan.

*Kaija Seppä ja Pekka Sillanauke*e esittelivät tutkimustaan ESBRA & BAR –kokouksessa, joka pidettiin Oslossa Norjassa 26. – 29.6.1991.

Mikko Salaspuro esitteli tutkimustaan Satellite Meeting, Dolichol and Other Lipids Related to Glycoconjugate Metabolism –kokouksessa, joka pidettiin Kimberleyssä Kanadassa 26. – 29.6.1991.

Conference on International Perspectives on Self-Help pidettiin Lancasterissa Englannissa 2. – 4.7.1991. *Klaus Mäkelä* piti siellä esitelmän.

Marjatta Montonen osallistui 11. – 14.8.1991 Reykjavikissa Islannissa pidettyyn pohjoismaiseen tiedotustutkimuskonferenssiin ja piti siellä esitelmän.

Kari Poikolainen edusti Alkoholitutkimussäätiötä Kansainvälisen epidemiologiayhdistyksen Euroopan alueen kokouksessa, joka pidettiin Basellissa Sveitsissä 29. – 31.8.1991.

15. – 20.9.1991 pidettiin Singaporessa XIII gynekologien ja synnytyslääkäreiden maailmankongressi, jossa *Erja Halmesmäki* esitteli tutkimustaan.

Risto Roine piti esitelmän American Association for the Study of Liver Diseases –kokouksessa, joka pidettiin Chicagossa U.S.A.:ssa 2. – 5.11.1991.

21st Annual Meeting of Society for Neuroscience –kokous järjestettiin New Orleansissa U.S.A.:ssa 10. – 15.11. 1991. *Mikko Uusi-Oukari* esitteli siellä tutkimustaan.

Jouni Kylmälä piti esitelmän Annual Meetings of the American Anthropological Association –kokouksessa, joka pidettiin Chicagossa U.S.A.:ssa 20. – 24.11.1991.

Anja Koski-Jännes piti 27.11.1991 esitelmän Addiction Research Unitissa Lontoossa.

2. - 4. joulukuuta NAD järjesti Fredensborgissa Tanskassa seminaarin kodittomuudesta ja päihteiden käytöstä Pohjoismaissa. *Margaretha Järvinen, Jouni Kylmälä ja Juhani Lehto* osallistuivat seminaariin.

CAN:in 90-vuotisjuhlaseminaari järjestettiin Tukholmassa 16.12.1991. *Klaus Mäkelä* piti siellä esitelmän.

TALOUS

Säätiön menot nousivat 2.987.274 markkaan vuonna 1991. Valtaosa, 2.252.395 markkaa, käytettiin tutkimustoimintaan. Kirjojen myynnistä kertyi tuloja 6.019 markkaa. Alkoholitutkimussäätiön kanssa tekemänsä sopimuksen mukaan Alko suorittaa valtaosan säätiön hallintoon liittyvistä kuluista. Säätiön yliopistoille sijoitettujen projektien laitospalkat taas katetaan suurelta osin yliopistojen varoilla.

SÄÄTIÖN TOIMINTAAN LIITTYVIÄ JULKAISUJA

- Aaltonen, Iris:* AA-laisten miesten ja naisten kirjoitusten vertailu. Alkoholipolitiikka 56(2): 88–97, 1991.
- Alanen, Anu & Markku Komu & Sören Bodenstam & Sakari Toikkanen:* Determination of fat content of burbot (*Lota lota*) liver with low field MR imaging (0.04 T). Phys. Med. Biol. 36(7): 953–961, 1991.
- Apo, Satu:* Olut, viina ja myyttinen fantasia. Kalevalaseuran vuosikirja 71, 7–28. Helsinki 1991.
- Apo, Satu:* Kvinnorna och alkoholen i den finska agrarkulturen. Alkoholister och nykterister. Föredrag presenterade vid en nordisk konferens i Uppsala. Teoksessa Anders Gustavsson (toim.): Etnolore 10, 169–178. Uppsala 1991.
- Arminen, Ilkka:* Paikallisyhteisötutkimuksen edellytykset, kustannukset ja hyödyt. Alkoholipolitiikka 56(6): 399–402, 1991.
- Autti-Rämö, I. & M.-L. Granström:* The psychomotor development during the first year of life of infant exposed to intrauterine alcohol of various duration. Fetal alcohol exposure and development. Neuropediatrics 22(2): 59–64, 1991.
- Autti-Rämö, I. & M.-L. Granström:* The effect of intrauterine alcohol exposition on early cognitive development. Neuropediatrics 22(4): 203 – 210, 1991.
- Hakkarainen, Pekka:* Vård eller straff? Riksdagsdebatten om finska narkotikalagen 1972. Nordisk Alkoholtidskrift 8(2): 80–91, 1991.
- Kaprio, J. & R.J. Rose & K. Romanov & M. Koskenvuo:* Genetic and environmental determinants of use and abuse of alcohol: The Finnish twin cohort studies. Alcohol & Alcoholism, Suppl. 1: 131–136, 1991.
- Keso, Lauri:* Satunnaistettu alkoholistien hoitotulostutkimus – käytännön kokemuksia. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 28(3): 245–250, 1991.
- Kirsi, Tapio:* Muuttuiko mikään? Tutkimus päihdeongelmista, päihdeasenteista ja hoitoonohjauksesta tamperelaisilla työpaikoilla. Vastuu ihmisestä työyhteisössä –projektin vaikutukset ja vastaanotto 1987–89. Tampereen kaupungin tutkimuksia ja selvityksiä 80, Tampereen kaupungin raittiustoimisto: Tampere 1991.
- Korri, Ulla-Mari:* Blood acetate concentration as a laboratory marker of alcoholism and heavy drinking. Yliopistopaino: Helsinki 1991. Väitöskirja.

- Korri, Ulla-Mari*: The effect of glucocorticoids, beta-2-adrenoceptor agonists, theophylline and propranolol on the rate of the ethanol elimination and blood acetate concentration in humans. *Alcohol & Alcoholism* 25(5): 519-522, 1990.
- Koski-Jännes, Anja*: Alkogol, poznanie i teorija ustanovki (Alkoholi, tietoisuus ja viritysteoria). Teoksessa: Teorija ustanovki i aktualnye problemy psihologii, 126-146. Metsniereba; Tbilisi, 1990.
- Koski-Jännes, Anja*: Sekoittavien tekijöiden hallinta kokeellisessa hoitotutkimuksessa. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 28(3): 231-238, 1991.
- Koski-Jännes, Anja*: Onko terapeutin ominaisuuksilla väliä? *Tiimi* (3-4): 16-18, 1991.
- Koskinen, Pekka*: Alcohol consumption and supraventricular tachyarrhythmias. A clinical study in young and middle-aged patients. First Department of Medicine, University of Helsinki: Helsinki 1991. Väitöskirja.
- Koskinen, Pekka & Kupari, Markku*: Alcohol consumption of patients with supraventricular tachyarrhythmias other than atrial fibrillation. *Alcohol & Alcoholism* 26(2): 199-206, 1991.
- Kupari, Markku & Koskinen, Pekka*: Time of onset of supraventricular tachyarrhythmia in relation to alcohol consumption. *American Journal of Cardiology* 67(8): 718-722, 1991.
- Kupari, Markku & Pekka Koskinen & Antti Suokas*: Left ventricular size, mass and function in relation to the duration and quantity of heavy drinking in alcoholics. *American Journal of Cardiology* 67(4): 274-279, 1991.
- Kylmälä, Jouni*: Asunnottomat alkoholistit yhteiskunnan ja valtion reu-
nalla. Helsingin pultsareiden maailmaa etsimässä. Sosiologian lisen-
siaattityö, Helsingin yliopisto. Helsinki 1991.
- Kylmälä, Jouni*: Two perspectives to the life of skid row alcoholics: adaptation and distinction. Teoksessa: Juhani Lehto (toim.): Deprivation, social welfare and expertise, 56-63. National Agency for Welfare and Health: Research reports 7/1991. Helsinki 1991.
- Kärkkäinen, P. & Salaspuro, M.*: Beta-hexosaminidase in the detection of alcoholism and heavy drinking. *Alcohol & Alcoholism, Suppl. 1*: 459-464, 1991.
- Lamminpää, Anne*: Hospitalization due to poisonings in Finland, 1978-1984. *Clinical Toxicology* 29(1): 111-129, 1991.

- Lehto, Juhani*: Juoppojen professionaalinen auttaminen. Tutkimus lääkärien, sosiaalityöntekijöiden ja poliisien juoppouteen kohdistamasta työstä ja siihen kohdistuvien professionaalisuusodotusten vaikutuksesta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksia 1/1991. Helsinki 1991. Väitöskirja.
- Montonen, Marjatta*: Alkoholitoteutus televisiodraamassa – vertaileva vastaanototutkimus. Viestinnän lisensiaatintutkimus, Helsingin yliopisto. Helsinki 1991.
- Montonen, Marjatta*: Kiinalainen rasia. Televisiotutkimusta 10:nnessä pohjoismaisessa viestintäkonferenssissa. Kulttuuritutkimus 8(3): 30–34, 1991.
- Mäkelä, Klaus*: AA-liike yhteiskunnallisena liikkeenä. Alkoholipolitiikka 56(2): 80–87, 1991.
- Mäkelä, Klaus*: Social and cultural preconditions of Alcoholics Anonymous (AA) and factors associated with the strength of AA. British Journal of Addiction 86(11): 1405–1413, 1991.
- Mäkelä, Klaus*: Public attitudes towards the 1972 Alko strike. Teoksessa: Esa Österberg & Sirkka-Liisa Säilä (toim.): Natural Experiments with Decreased Availability of Alcoholic Beverages. Finnish alcohol strikes in 1972 and 1985, 45–55. Finnish Foundation for Alcohol Studies: Helsinki 1991.
- Mäkelä, Klaus*: The 1972 Alko strike and alcohol-related treatment and welfare services. Teoksessa: Esa Österberg & Sirkka-Liisa Säilä (toim.): Natural Experiments with Decreased Availability of Alcoholic Beverages. Finnish alcohol strikes in 1972 and 1985, 149–157. Finnish Foundation for Alcohol Studies: Helsinki 1991.
- Mäkelä, Klaus & Toivo Pöysä*: The 1972 Alko strike, home-made alcohol and illicit trade. Teoksessa: Esa Österberg & Sirkka-Liisa Säilä (toim.): Natural Experiments with Decreased Availability of Alcoholic Beverages. Finnish alcohol strikes in 1972 and 1985, 69–79. Finnish Foundation for Alcohol Studies: Helsinki 1991.
- Niemelä, O.*: Acetaldehyde adducts and excessive alcohol consumption. Teoksessa: N. Palmer (toim.): Alcoholism: A molecular perspective, 71–75. NATO ASI Series, Series A, Life Sciences, vol. 206. Plenum Press 1991.
- Niemelä, O. & Halmesmäki, E. & Ylikorkala, O.*: Hemoglobiin-acetaldehyde adducts are elevated in women with alcohol-damaged fetuses. Alcohol: Clin Exp Res 15(6): 1007–1010, 1991.
- Niemelä, Onni & Tatu Juvonen & Seppo Parkkila*: Immunohistochemical demonstration of acetaldehyde-modified epitopes in human liver after alcohol consumption. J. Clin. Invest. 87(4): 1367–1374, 1991.

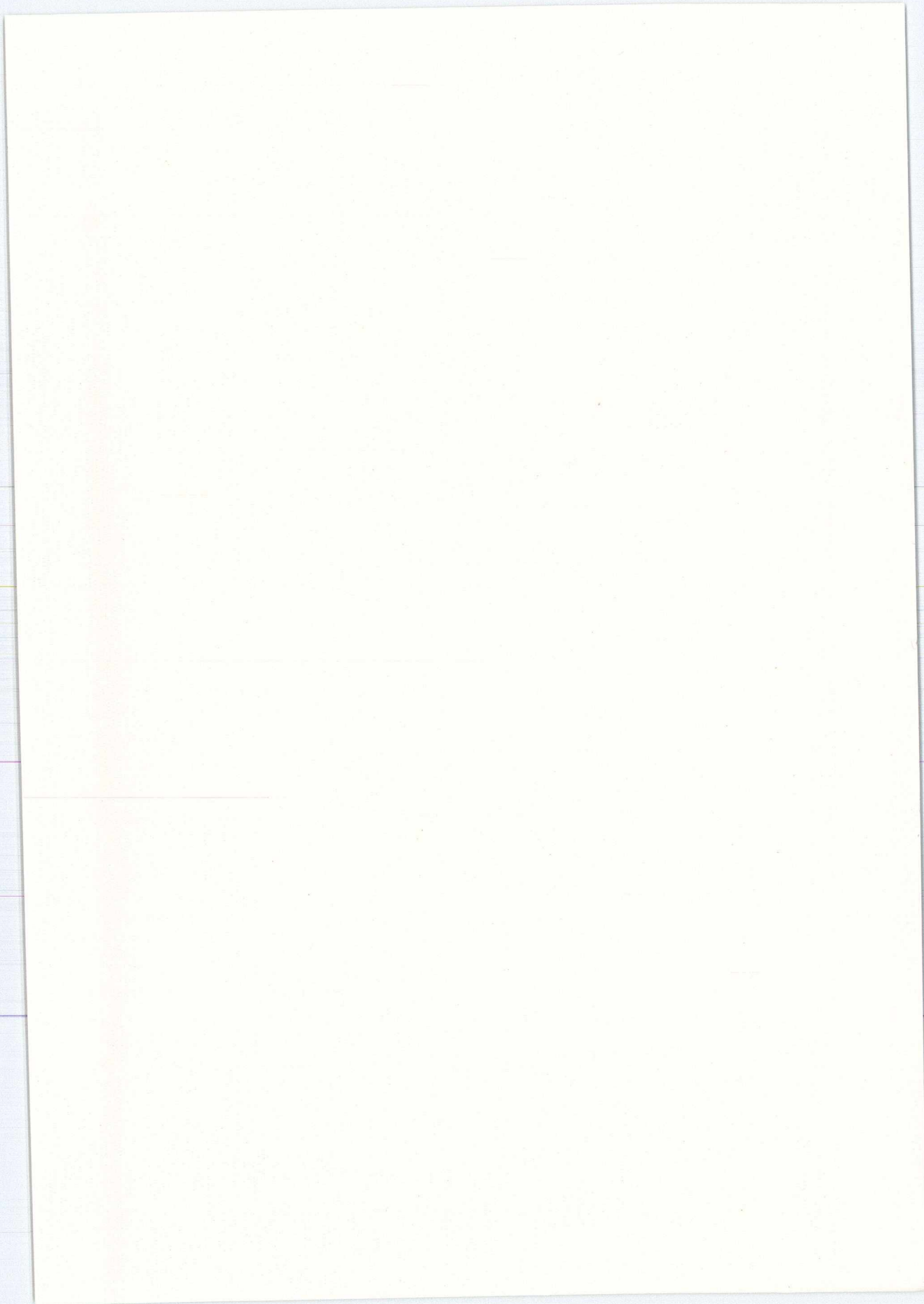
- Niemelä, O. & Risteli, J. & Blake, J. & Risteli, L. & Compton, K.V. & Orrego, H.*: Connective tissue metabolism and alcohol intake in alcoholic liver disease. *Alcohol and Alcoholism*, Suppl. 1: 351-355, 1991.
- Numminen, H. & M. Hillbom & H. Vapaatalo & E. Seppälä & K. Laustiola & G. Benthin & A. Muuronen & M. Kaste*: Effects of exercise and ethanol ingestion on platelet thromboxane release in healthy men. *Metabolism* 40(7): 695-701, 1991.
- Partanen, Juha*: Sociability and Intoxication. Alcohol and drinking in Kenya, Africa, and the modern world. Finnish Foundation for Alcohol Studies: Helsinki 1991. Väitöskirja.
- Poikolainen, Kari*: Auttaako juoppouden hoito? Oikeita vastauksia satunnaistetun kontrolloidun kokeen avulla. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 28(3): 239-244, 1991.
- Poikolainen, Kari*: Epidemiologic assessment of population risks and benefits of alcohol use. *Alcohol and Alcoholism*, Suppl. 1: 27-34, 1991.
- Pyörälä, Eeva*: Nuorten aikuisten juomakulttuuri Suomessa ja Espanjassa. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste n:o 183: Helsinki 1991.
- Pyörälä, Eeva*: Kauppaoppilaiden suomalainen ja espanjalainen humala. *Alkoholipoliittikka* 56(2): 71-79, 1991.
- Rif, J. & Hari, R. & Hämäläinen, M. & Sams, M.*: Auditory attention affects two different areas in the human supratemporal cortex. *Electroencephalography and Clinic Neurophysiology* 79(6): 464-472, 1991.
- Roine, R.*: Alkoholin first-pass metabolia ja sen kliininen merkitys. *Nord Med* 106(12): 325-327, 1991.
- Roine, R. & Gentry, R.T. & Lim, R.T. Jr. & Baraona, E. & Lieber, C.S.*: Effect of concentration of ingested ethanol on blood alcohol levels. *Alcoholism* 15(4): 734-738, 1991.
- Roine, R. & Heinonen, T. & Salmela, K. & Heikkonen, E. & Suokas, A. & Luurila, J. & Koskinen, P. & Palo, J. & Salaspuro, M.*: Strenuous physical activity, aspirin, and heat stress increase urinary dolichols. *Clin Chim Acta*, 204(1-3): 13-22, 1991.
- Romanov, K. & J. Kaprio & R.J. Rose & M. Koskenvuo*: Genetics of alcoholism: Effects of migration on concordance rates among male twins. *Alcohol & Alcoholism*, Suppl. 1: 137-140, 1991.

- Rosenqvist, Pia*: Kvinnor och män i AA och Al-Anon. Teoksessa Margaretha Järvinen & Pia Rosenqvist (toim.): Kön, rus och disciplin, 176–193. Nordic Council for Alcohol and Drug Research: Helsinki 1991.
- Salaspuro, M.*: Edpidemiological aspects of alcohol and alcoholic liver disease, ethanol metabolism and pathogenesis of alcoholic liver injury. Teoksessa N. McIntyre & J.-B. Benhamou & J. Bircher & M. Rizzetto & J. Rodes (toim.): Oxford textbook of clinical hepatology, 791–810. Oxford University Press: New York 1991.
- Savolainen, Markku J.*: How does alcohol raise HDL-cholesterol concentration? *Ann Med* 22: 141–142, 1990.
- Savolainen, Markku J. & M. Hannuksela & S. Seppänen & K. Kervinen & Y.A. Kesäniemi*: Increased high-density lipoprotein cholesterol concentration in alcoholics is related to low cholesteryl ester transfer protein activity. *European Journal of Clinical Investigation* 20(6): 593–599, 1990.
- Seppä, K. & Sillanaukee, P. & Pitkäjärvi, T. & Koivula, T.*: Keski-ikäisten miesten alkoholinkäyttötavat. *Suomen Lääkärilehti* 46(26): 2403–2404, 1991.
- Sillanaukee, P. & Seppä, K. & Koivula, T.*: Effect of acetaldehyde on hemoglobin: HbA_{1ach} as a potential marker of heavy drinking. *Alcohol* 8(5): 377–381, 1991.
- Sillanaukee, P. & Vilpo, L. & Vilpo, J.*: Acetaldehyde adducts of DNA? *Nucleosides and Nucleotides* 10: 673–674, 1991.
- Simpura, Jussi*: Baltica: Ett forskningsinitiativ om befolkningens uppfattningar om relationerna mellan olika sociala problem i Östersjöländerna. *NADs Nyhetsbrev* 3/1990, 5–6. Helsinki 1990.
- Stenius, Kerstin*: "The most successful treatment model in the world": Introduction of the Minnesota model in the Nordic countries. *Contemporary Drug Problems* 18(1): 151–179, 1991.
- Stolte-Heiskanen, Veronica*: Säätiöt Suomen tieteessä ja tutkimuspolitiikassa. *Alkoholipolitiikka* 56(1): 23–31, 1991.
- Säilä, Sirkka-Liisa*: Päihdepalvelujen saatavuus. *Alkoholipolitiikka* 56(4): 264–271, 1991.
- Uusi-Oukari, M. & E.R. Korpi*: Specific alterations in the cerebellar GABA_A receptors of an alcohol-sensitive ANT rat line. *Alcohol. Clin. Exp. Res.* 15(2): 241–248, 1991.

*Välimäki, M. & K. Laitinen & R. Ylikahri & C. Ehnholm & M. Jauhi-
ainen & J.M. Bard & J.C. Fruchart & M.-R. Taskinen:* The effect
of moderate alcohol intake on serum apolipoprotein A-I-containing
lipoproteins and lipoprotein (a). *Metabolism* 40(11): 1168-1172,
1991.

Österberg, Esa & Sirkka-Liisa Säilä (toim.): Natural Experiments with
Decreased Availability of Alcoholic Beverages. Finnish alcohol
strikes in 1972 and 1985. Finnish Foundation for Alcohol Studies:
Helsinki 1991.

Kalevankatu 12 - 00100 Helsinki